

T

DE BESTE STUURLUI ...

De andere artikelen in dit topic gaan over naamgeving en intenties met het vak. Ook in dit artikel gaat het ten dele daarover, maar daarnaast wordt de vraag gesteld of het wel zo vanzelfsprekend is dat de vakdocent moet worden ingezet...

Door: Rik Sieben

'Aan een man die de kinderen heel goed zou kunnen onderwijzen, gaat men voorbij en iemand die er niet voor deugt wordt aangenomen, louter en alleen omdat vrienden hem hebben aanbevolen. Wat ben je aan het doen, gek? Wanneer het om de scheepvaart gaat, stoort u zich niet aan de mening van mensen die met hun aanbevelingen klaar staan, maar u zet de man aan het roer, die met het sturen van een schip de meeste ervaring heeft.' (Desiderius Erasmus)

PROBLEEMOPLOSSENDE MAATREGELEN?

Het bovenstaande schreef Erasmus ongeveer 500 jaar geleden. De inhoud is nog steeds actueel. In de brief van de staatssecretaris van OCW Dijkzma (hierna: staatssecretaris) d.d. 7 december 2007 aan de Tweede Kamer inzake een beleidsreactie, met betrekking tot de evaluatie leergang bewegingsonderwijs, schetst zij een aantal mogelijkheden om de huidige problemen in het bewegingsonderwijs in het primair onderwijs te verbeteren.

Ten eerste zou de leergang bewegingsonderwijs 'lichter' moeten worden, zodat het voor de pabo-student gemakkelijker wordt de bredebevoegdheid te behalen. Ten tweede zou meer aandacht kunnen worden gegeven aan vakspecialisten en vakleerkrachten. Ten aanzien van de vakleerkrachten spreekt ze ook over zogenaamde combinatiefuncties.

Tot slot oppert ze de mogelijkheid voor de inzet van ciossers/lobossers. In het verlengde van het protocol bewegingsonderwijs wordt aangegeven dat de ciosser/lobosser slechts onder de verantwoordelijkheid van een bevoegde leerkracht kan functioneren. Volgens de staatssecretaris is het begrip verantwoordelijkheid afhankelijk van 'het inzicht van het bevoegd gezag van de onderwijsinstelling'. Dit zou kunnen betekenen dat onderwijsinstellingen ervoor

kunnen kiezen om de ciossers/lobossers laten werken zonder dat de bevoegde leerkracht fysiek in de les aanwezig is.

GROEPSLEERKRACHT DE OPLOSSING?

De bovengenoemde voorgestelde maatregelen zijn volgens de staatssecretaris nodig om de huidige organisatorische problemen in het primair onderwijs (met betrekking tot het bewegingsonderwijs) op te lossen. Daarbij lijkt ook het verwachte lerarentekort een belangrijk argument. Een van de conclusies van de evaluatie leergang bewegingsonderwijs is dat de kwaliteit van het bewegingsonderwijs een aanzienlijke kwaliteitsimpuls heeft gekregen door de huidige regeling.

Dit was uiteraard te verwachten aangezien de intensiteit waarmee de studenten in de leergang bewegingsonderwijs met het vak bewegingsonderwijs worden geconfronteerd aanzienlijk is. Echter, nu blijkt dat de intensiteit te hoog is en zorgt voor problemen in het werkveld. De startende leerkracht heeft te weinig tijd naast zijn of haar baan om de leergang bewegingsonderwijs te kunnen volgen en de leergang bewegingsonderwijs is kostbaar. Gezien het voorgaande lijkt mij de vakleerkracht een eenvoudige en effectieve oplossing. De pabo-student hoeft dan tijdens de opleiding geen tijd meer te besteden aan het bewegingsonderwijs en hierdoor ontstaan voor de pabo-student mogelijkheden om zich in andere vlakken verder te ontplooiën. Waarom kiest de staatssecretaris niet voor deze maatregel? Is deze maatregel te duur of zijn er andere argumenten? Een belangrijk argument zal ik hieronder nader toelichten.

Indien wordt uitgegaan van een holistische benadering, in navolging van de Oostenrijkse school, waarbij het gegeven centraal staat dat een kind een geheel is van vaardigheden en eigenschappen en deze niet van elkaar te onderscheiden zijn, vraag ik mezelf af of een vakleerkracht in iedere situatie de beste oplossing is. Een kind dient in het primair onderwijs zich verschillende zaken eigen te maken om 'zich later als individu en gezamenlijk met anderen in de wereld te kunnen redden' (R. Kohnstamm, 2002). Hiervoor is jaren geleden een programma bedacht dat onder andere bestaat uit leren lezen, schrijven, rekenen, het verwerven van nieuwe kennis en inzicht, enz. Deze vakken zijn niet strikt van elkaar te scheiden, maar ze lopen in elkaar over en zijn met elkaar verbonden. Om kinderen voor te bereiden op het functioneren binnen de huidige maatschappij zie je juist een sterke beweging naar

onderwijs in samenhang en/of competentiegericht onderwijs. Bijvoorbeeld het 'verwerven van kennis en inzicht', waarbij het aanleggen en aanvullen van een kennissysteem bij kinderen centraal staat, laat zien dat de verschillende onderdelen in het primair onderwijs nauw met elkaar verbonden zijn. Het beseft dat iets lukt of mislukt, dat iets goed of fout kan gaan, stopt niet buiten de gymzaal. Dit nemen kinderen overal mee naar toe. Daarnaast heeft Piaget reeds aangegeven dat de denkwikkeling van een kind een proces is dat op gang komt door de interactie van het waarnemende kind met wat er in de omgeving gebeurt en met wat het zelf in de omgeving aan handelingen verricht. Het mag duidelijk zijn dat de denkwikkeling van een kind een ontwikkeling is die vakoverstijgend plaatsvindt en niet gebonden is aan tijd en ruimte. De groepsleerkracht beschikt over de juiste kennis, ervaart een kind in verschillende situaties en kan op grond hiervan in de begeleiding beter aansluiten bij de behoeften van een kind. De groepsleerkracht begeleidt kinderen in hun ontwikkeling op onder andere cognitief, sociaal-emotioneel, sensomotorisch en moreel gebied. Al deze gebieden zijn aanwezig in de

lessen bewegingsonderwijs. De les bewegingsonderwijs kan dan ook voor de groepsleerkracht een aangenaam en interessant hulpmiddel zijn bij het optimaliseren van de ontwikkeling van kinderen.

Het voorgaande is een van de redenen geweest om in het verleden te kiezen voor de groepsleerkracht en niet voor vakspecialisten. Deze persoon kan de leerlingen begeleiden op de individuele onderdelen, maar heeft tegelijkertijd goed zicht op het kind als geheel en zijn leerprocessen. Wanneer men het bovenstaande nastreeft, dan is niet alleen de vakleerkracht, maar ook het beter scholen van de groepsleerkracht een oplossing. Geef daarom de groepsleerkracht tijdens de opleiding de mogelijkheid om zich adequaat te scholen voor het onderdeel bewegingsonderwijs. Op dit moment is hiermee een start gemaakt met de leergang vakbekwaamheid bewegingsonderwijs via de pabo. Een belangrijk gevolg van deze maatregel is op dit moment al zichtbaar, namelijk 'bewegingsonderwijs is in beweging'. Op vele plaatsen is bewegingsonderwijs onderwerp van discussie. Een belangrijk onderdeel van deze discussie is de vakbenadering. De vakbenadering speelt ook een belangrijke rol in de keuze voor een holistische benadering van het kind en het onderwijs.

En dat zonder juf...

FOTO: ANITA RIEMERSMA

Het zeer lezenswaardige onderzoek *Grondslagen van verantwoord bewegingsonderwijs* van Peter Heij toont aan dat bewegingsonderwijs een vak is, waarbij veel facetten van het kind en leren aan bod komen. Te denken valt aan de dialoog die het kind aangaat met zichzelf, met anderen en met de omgeving; bewegingsonderwijs als het openen en verruimen van het bestaansveld (P. Heij 2006).

MEER DAN SCHOOL EN SPORT

Het voorgaande betekent meer dan kinderen te introduceren in de bewegingscultuur die hen omringt. Het betekent ook meer dan school en sport. De afgelopen jaren is bewegingsonderwijs in een aan de sport dienstbare positie geplaatst. Hierdoor komt, door onderschikking, de eigen aard van het bewegingsonderwijs in het gedrang (K. Verweij 2002). In het bewegingsonderwijs zou de ontwikkeling van de 'ik', in navolging van Gordijn, een meer centrale positie dienen te krijgen: 'Het kind leert de menselijke wereld begrijpen doordat het zich er in leert bewegen'. In het hedendaagse bewegingsonderwijs is de inhoud van de lessen teveel gericht op het bewegen en de bewegingsactiviteiten, terwijl de ontwikkeling van de identiteit van de leerlingen centraal zouden dienen te staan.

'De identiteit wordt afgebakend door de verbintenissen en identificaties die het kader of de horizon bieden waarbinnen ik van geval tot geval kan proberen te bepalen wat goed of waardevol is, wat gedaan behoort te worden, wat ik onderschrijf of waartegen ik me verzet. Met andere woorden, het is de horizon waarbinnen ik in staat ben een standpunt in te nemen' (C. Taylor 2007).

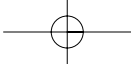

FOTO: ANITA RIEMERSMA

Een helpende hand

Tijdens de lessen bewegingsonderwijs zou het in eerste instantie dienen te gaan om (de identiteit van de) leerlingen, door middel van het aangaan van een dialoog, de mogelijkheid te bieden ten opzichte van anderen en dingen een positie in te nemen. Dat leerlingen hierdoor uiteindelijk ook worden voorbereid op het deelnemen aan de bewegingscultuur is mooi meegenomen. Echter, de (brede) ontwikkeling van het kind dient centraal te staan. Als gevolg hiervan dienen we kritisch na te denken over hetgeen we van de leerlingen vragen tijdens de lessen bewegingsonderwijs. Onze oosterburen lijken deze keuze al (gedeeltelijk) te hebben gemaakt.

Al meerdere malen is op verschillende plaatsen (o.a. P. Heij 2006) verwezen naar de ontwikkeling van bewegingsonderwijs bij onze oosterburen. Zij lijken voor te lopen op de ontwikkeling bij ons. School en sport was daar voorheen een speerpunt. Echter, op dit moment staat niet langer de sport cen-

traal, maar het kind en zijn ontwikkeling. In Duitsland wordt steeds meer gesproken over hoe zij door middel van bewegen het leren bij kinderen kunnen stimuleren. Wij moeten hier goed naar kijken en beseffen dat niet de sport, maar het kind centraal staat. Daarnaast heeft dr. A. Knoppers uitgesproken dat de koppeling tussen sport, gezondheid en bewegingsonderwijs ook negatieve gevolgen kan hebben. Bijvoorbeeld ten aanzien van de persoonlijkheidsontwikkeling, sociale verhoudingen in de klas, enz (Knoppers 2006).

BELANG VAN HET KIND VOOROP

Alles in aanmerking nemend, kom ik tot de volgende conclusie. Het belang van het kind dient voorop te staan bij de invulling en uitvoering van het (bewegings)onderwijs en niet het oplossen van organisatorische of financiële problemen. Een kind moet tijdens de lessen bewegingsonderwijs, onder andere de mogelijkheid krijgen bestaansvelden te openen en te verruimen. Sporten vindt plaats bij de sportvereniging. Wie uiteindelijk de lessen bewegingsonderwijs verzorgt, is van ondergeschikt belang. Deze persoon moet goed zijn geschoold en moet de kinderen kunnen begeleiden op verschillende gebieden, zodat de ontwikkeling zo goed mogelijk wordt gestimuleerd. Er zijn verschillende mogelijkheden: óf de groepsleerkracht óf de vakleerkracht óf een combinatie van deze twee verzorgen de lessen bewegingsonderwijs. De uiteindelijke keuze wordt gemaakt vanuit het belang van het kind. Een zorgvuldige keuze is belangrijk voor de toekomst van onze kinderen en die van het bewegingsonderwijs. Tot slot is het raadzaam, in navolging op wat Erasmus eerder schreef om niet slechts 'vrienden' aan te bevelen, maar om te onderzoeken wie het beste aan het roer kan staan.

LITERATUUR

- R. Kohnstamm, *Kleine Ontwikkelingspsychologie, de schoolleeftijd*, BSL, Houten/Diegem 2002
- K. Verweij, *Indrukken van Gordijn*, Publicatiefonds 't Web, Nijverdal 2002
- C. Taylor, *Bronnen van het zelf*, Lemniscaat b.v., Rotterdam 2007
- P. Heij, *Grondslagen van Verantwoord Bewegingsonderwijs*, Damon, Budel 2006
- Knoppers, *Wat brengt sport teweeg?!*, Jan Luiting Fonds, Zeist 2006.

Rik Sieben is docent bewegingsonderwijs aan katholieke Hogeschool de Kempel in Helmond

Correspondentie: r.sieben@kempel.nl

